

УДК 339:663.5](438)«1924/1926»

DOI <https://doi.org/10.32782/2307-7778/2024.1.2>

Микола БАРМАК

доктор історичних наук, професор кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, Україна, 46027 (barmakmv@tnpu.edu.ua)

Mykola BARMACK

Doctor of Historical Sciences, Professor of the Department of History of Ukraine, Archeology and Special Branches of Historical Sciences of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk, str. M. Kryvonosa, 2, Ternopil, Ukraine, 46027 (barmakmv@tnpu.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7440-0881>

ФОРМУВАННЯ СПИРТОВОЇ МОНОПОЛІЇ У ДРУГІЙ РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ (1924–1926 РР.)

Анотація. *Мета статті* – проаналізувати формування спиртової монополії у Другій Речі Посполитій, що сприяло забезпеченню економічної стабільності, зростанню державних прибутків через контроль за виробництвом та реалізацією алкогольної продукції. **Методологія дослідження** базується на принципах історизму, системності та на критичному підході, на загальнонаукових та спеціальних методах історичної науки. **Наукова новизна** ґрунтується на тому, що в статті проаналізовано вплив спиртової монополії на стабілізацію економіки, зростання державних прибутків, висвітлено механізми оподаткування та фінансові моделі, впроваджені державою для управління спиртовою монополією, оцінено заходи з поліпшення якості спирту, охарактеризовано роль спиртової монополії як інструменту централізації влади та зміцнення державного контролю над ключовими економічними секторами. **Висновки.** Установлено, що спиртова монополія стала важливим елементом стратегії уряду з посилення державного управління, була ефективною у контролі за контрабандою і нелегальним виробництвом алкоголю, що сприяло підвищенню законності та порядку. Вивчення задекларованої проблеми має практичне значення для аналізу впливу спиртової монополії на економічні процеси і державного управління у Другій Речі Посполитій.

Ключові слова: Друга Річ Посполита, спиртова монополія, контроль за виробництвом, митна служба, «Дирекція мит у Львові».

FORMATION OF ALCOHOL MONOPOLY IN THE SECOND COMMONWEALTH (1924–1926)

Abstract. *The purpose* of the article is to analyze the formation of an alcohol monopoly in the Second Polish-Lithuanian Commonwealth, which contributed to ensuring economic stability and increasing state revenues through control over the production and sale of alcohol products. **The research methodology** is based on the principles of historicism, systematicity and a critical approach, on general scientific and special methods of historical science. **The scientific novelty** is based on the fact that the article analyzes the influence of the alcohol monopoly on the stabilization of the economy, the growth of state profits, highlights the taxation mechanisms and financial models implemented by the state to manage the alcohol monopoly, evaluates the measures to improve the quality of alcohol, characterizes the role of the alcohol monopoly as a tool of centralization of power and strengthening state control over key economic sectors. **Conclusions.** It was established that the alcohol monopoly became an important element of the government's strategy to strengthen public administration, was effective in controlling smuggling and illegal production of alcohol, which contributed to increasing law and order. The study of the declared problem is of practical importance for the analysis of the influence of the alcohol monopoly on economic processes and public administration in the Second Polish-Lithuanian Commonwealth.

Key words: the Second Polish-Lithuanian Commonwealth, alcohol monopoly, production control, customs service, «Directorate of Customs in Lviv».

Постановка проблеми. Формування спиртової монополії у Другій Речі Посполитій у 1924–1926 рр. було важливим етапом у становленні її економічної політики після Першої світової війни. Цей період характеризувався низкою реформ, спрямованих на відбудову економіки та зміцнення фінансів, позаяк держава потребувала стабільних джерел прибутків для відбудови зруйнованої інфраструктури. Одним із таких джерел була спиртова монополія, започаткована у 1924 р., що давало змогу встановити державний контроль за виробництвом спирту, його якістю й обсягом. Влада централізовано контролювала весь процес – від виробництва до реалізації продукції. Уведення монополії забезпечило прибутки державного бюджету за рахунок податків і зборів від продажу алкоголю, зниження рівня контрабанди та його нелегального виробництва, відповідно, й забезпечення якості продукції. Державна монополія на спирт була одним з інструментів централізації і посилення контролю над економічними процесами, сприяла стабілізації фінансів, боротьбі з контрабандою і поліпшенню соціальних умов життя населення. Ці рішення мало довготривалі наслідки і стало однією з основ подальшого економічного розвитку в Другій Речі Посполитій.

Мета статті – проаналізувати формування спиртової монополії у Другій Речі Посполитій, що сприяло забезпеченню економічної стабільності та збільшенню державних прибутків через контроль за виробництвом та реалізацією алкогольної продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Після відновлення незалежності в 1918 р. Друга Річ Посполита зіштовхнулася з численними економічними викликами, одним з яких була стабілізація державного бюджету. Одним з інструментів, застосованих урядом, стала спиртова монополія. Ця політика скеровувалася на контроль за виробництвом, продажом алкоголю з метою наповнення державної скарбниці. До Першої світової війни територія Польщі була розділена між трьома імперіями: Російською, Австро-Угорською та Німецькою, кожна з яких мала свої підходи до регулювання ринку алкоголю. Після війни новостворена держава успадкувала різні системи управління, що ускладнювало впровадження єдиної національної політики у цій сфері. 1920-ті роки характеризувалися значною економічною нестабільністю (інфляція, безробіття, дефіцит державного бюджету тощо). Із метою збільшення державних прибутків уряд запровадив монополію на виробництво та продаж спиртних напоїв, ліцензування виробників та продавців алкоголю, податки на виробників та продавців, а також регулювання цін на алкогольні напої тощо.

На початку лютого 1922 р. Міністерство фінансів вносило зміни до Наказу колишнього монопольного управління від 14 травня 1919 р., згідно з якими конфіскований спирт за винятком випадків, пов'язаних із кримінальними розслідуваннями та судовими рішеннями, мав продаватися на аукціоні за оцінною вартістю без урахування існуючих ринкових цін на цей продукт. Окрім того, конфіскований спирт міг бути проданим для медичних або митних цілей та для технічних потреб. Спирт, визнаний фахівцями непридатним для продажу, мав бути утилізований чиновниками. Процес утилізації проводився відповідно до встановлених правил і під наглядом відповідних органів, щоб уникнути будь-якого незаконного використання або витоку цього продукту. Ці заходи спрямовувалися на забезпечення ефективного контролю за обігом спирту та запобігання фінансовим зловживанням [1, s. 1–2].

Конфіскований спирт належав Міністерству фінансів, воно мало право розпоряджатися ним на власний розсуд, визнати «непридатним» до споживання, передати підпорядкованим структурам для потреб тощо [2, арк. 38].

Міністерство фінансів намагалося посилювати контроль за підакцизними товарами, зокрема спиртом, регламентувало їх переміщення через митниці. Були випадки, коли окремі працівники митниці, підпорядковані «Дирекції мит у Львові», здійснювали його незаконне переміщення [3, арк. 55]. У кінці 1925 р. одна з компаній мала дозвіл на експорт спирту без

сплати податку [4, арк. 81 зв.]. Керівництво державного спиртового департаменту, сподіваючись на підтримку та співпрацю з населенням, запроваджувало пропагандистську кампанію проти незаконного ввезення алкоголю, розміщуючи агітаційні плакати у громадських місцях тощо [5, арк. 28]. Ймовірно, що пропагандистська кампанія не мала значного ефекту. За нашими підрахунками, на 1926 р. найбільш поширеним продуктом, що користувався попитом серед контрабандистів, був спирт. Митниці Другої Речі Посполитої за поточний рік, затримали майже 3 тис л [2, арк. 40–40 зв.].

Керівництво державного спиртового департаменту, сподіваючись на підтримку та співпрацю з населенням, запроваджувало пропагандистську кампанію проти незаконного ввезення алкоголю, розміщуючи агітаційні плакати у громадських місцях, тощо [5, арк. 28].

Ухвала Міністерства фінансів від 13 квітня 1922 р. встановлювала нові правила та ставки оподаткування для лікєро-горілчаних виробів, що дало змогу регулювати цей сектор економіки та збільшувати надходження до державного бюджету. Заходи, ужиті Міністерством фінансів, сприяли поліпшенню фінансової стабільності країни та підтримували контроль над виробництвом та розподілом алкогольних напоїв [6, s. 9–10]. Експортерів зобов'язували реєструвати відправлені партії лікєро-горілчаних напоїв, фіксувати дати відправлення та отримання, що сприяло створенню прозорої та контрольованої системи експорту алкогольних продуктів. Алкогольні напої, які не мали необхідної сертифікації, підлягали вилученню податковими або поліцейними органами. Проводилося ретельне розслідування їх походження та призначення. Затримані вантажі розглядалися як докази протиправної діяльності, що сприяло підтримці порядку та правопорядку в цьому секторі промисловості [6, s. 4].

На підставі Розпорядження від 31 листопада 1924 р. оголошувалася державна монополія на спирт. Так, у першій частині «Загальні положення» йшлося про його купівлю-продаж для вживання у межах Другої Речі Посполитої; виготовлення і продажу «чистої» горілки; монопольне право Міністерства фінансів за виготовленням алкоголю. Для продажу і виготовлення дріжджів, оцту, тих чи інших видів горілки, лікерів потрібен був дозвіл монополіста. Виробництво, очищення, імпорт алкогольних напоїв мали відбуватися на основі зазначеного положення. Здійснення повноважень, визначених ст. 1, створювала Державна дирекція спиртової монополії (далі – ДДСМ), очолювана директором. ДДСМ перебирала все рухоме і нерухоме майно колишніх російських структур, що служило для перевезення і зберігання спирту в спілці «Cysterny» [8, s. 1195–1196]. У Розпорядженні міністра фінансів від 22 січня 1925 р. повідомлялося, що у віданні ДДСМ були питання виробництва, закупівлі, продажу спирту та його відходів, будівництва підприємств з його виготовлення тощо. Початково сформований бюджет забезпечував функціонування інституції з 4 жовтня 1924 р. до 31 грудня 1925 р. [9, s. 120].

ДДСМ мала річний бюджет прибутків і видатків, що формувався з надлишків прибутків і витрат, затверджений Міністерством фінансів, під час слухань на засіданнях дорадчого органу – «Państwowej Rady Spirytusowej». Один відсоток «чистого» прибутку призначався для Міністерства внутрішніх справ для боротьби з алкоголізмом, шпиталів і притулків для алкоголіків [8, s. 1196]. Проблема зловживання алкоголем була серйозною. Для регулювання вартості алкоголю 8 березня 1921 р. Міністерство фінансів встановило відпускні ціни на зазначений продукт. Вартість 1 л спирту для державних лікувальних закладів становила 60 марок (далі – м.), для підприємств горілчаної промисловості – 390 м., для інших структур – 350 м. Горілка для споживачів коштувала 110 м. за 0,6 л і 165 м. за 1 л [10, s. 8].

До складу «Państwowej Rady Spirytusowej» входило 18 осіб, із них 9 – функціонери, від міністра фінансів, промисловості й торгівлі, сільського господарства, фахівці спиртової сфери; 9 осіб – від підприємців, виробників спирту, із них 5, по одному – від сільського господарства, промисловості, виробників алкоголю, чиновників з експортних операцій. Її засідання

відбувалися за потреби скликання міністром фінансів, якщо 9 членів подавали у письмовій формі запит із детальним описом предмету дискусії [8, s. 1196]. Відомо, що зазначені державні структури носили тимчасовий характер, зважаючи на перехідний період, про що свідчив циркуляр міністра фінансів від 10 листопада 1924 р. [11, s. 1361].

У Розпорядженні міністра фінансів від 24 вересня 1924 р. йшлося про регулювання виробництва спирту в перехідний період. Так, ДДСМ інформувала, що за 1 гектолітр (далі – гкл) спирту, виробленого спиртовим заводом, необхідно сплатити податок упродовж двох тижнів у розмірі 25 злотих (далі – зл.), 20 зл. – за аналогічну продукцію, вироблену винокурнею [12, s. 1305]. Ректифікація спирту-сирцю не вважалася його подальшою переробкою, її можна проводити лише за згодою міністра фінансів. Лікєро-горілочні заводи з установками ректифікації могли виробляти власну продукцію без спеціального дозволу, якщо зобов'язувалися забезпечити його якість. Транспортування спирту зі спиртових заводів для зберігання у спеціальних місцях відбувалося за попередньою згодою з міністром фінансів [12, s. 1306]. Так, вартість витрат перевезень до складів найближчої залізничної станції була різною для окремих воєводств. Вартість витрат 1 гкл на його перевезення до залізниці становила для Варшавського воєводства – 46,50 зл., Львівського – 45,90 зл., Познанського – 43,01 зл., у середньому 45 зл. За ректифікований спирт установлювалася доплата у розмірі 8,30 зл. за 1 гкл якісного продукту. Ціна метилового спирту була аналогічна вартості спирту-сирцю. Для спирту, випущеного на винокурнях, допускалося зростання вартості у розмір 10%, на промислових підприємствах – 17,5% [13, s. 1321]. За нашими підрахунками, на 1924–1925 рр. вартість перевезення 1 гкл спирту-сирцю, перегнаного на винокурні сільськогосподарських підприємств, до найближчої залізничної станції становила від 58 до 63,50 зл. залежно від відстані [14, s. 163].

Регулюючи виробництво спирту на перехідний період незалежно від визначеної його кількості, за січень-грудень 1924 р. ДДСМ визначала вартість 150 гкл, продукту, виробленого кожним промисловим лікєро-горілочним заводом, у розмірі 45 зл., винокурнями – 35 зл. [15, s. 1414]. Положення про промислові лікєро-горілочні підприємства свідчило про те, що на теренах шістнадцяти воєводств Другої Речі Посполитої діяли різноманітні норми виробництва спирту на 1924–1925 рр. Поліське – 6,383 тис гкл, Новоградське – 8,158 тис гкл, Віленське – 8,944 тис гкл, Волинське – 10,722 тис гкл, Слєське – 26,346 тис гкл, Білостоцьке – 25,067, тис гкл, Станіславівське – 31,675 тис гкл, Краківське – 44,655 тис гкл, Кельцьке – 50,045 тис гкл, Тарнопільське – 62,430 тис гкл, Лодзьке – 92,383 тис гкл, Любецьке – 109,441 тис гкл, Поморське – 115,031 тис гкл, Варшавське – 117,443 тис гкл, Львівське – 122,293 тис гкл, Познанське – 368,984 тис гкл [16, s. 10].

27 грудня 1924 р. міністр фінансів визначив вартість очищеного спирту, виробленого всередині країни або імпортованого з-за кордону, сплату відсотку від проданого алкоголю та додаткове оподаткування його запасів. Так, на 1925 р. собівартість виготовлення 1 гкл спирту становила 105 зл. Податок на спирт, вироблений на підприємствах Другої Речі Посполитої, становив із 1 січня 1925 р. 410 зл. за 1 гкл, імпортованого – 650 зл. Окрім того, із 1 січня 1925 р. продаж очищеного спирту для виробництва «чистої» горілки становив 567 зл., для виготовлення горілок найвищої якості – 644 зл., потреб аптек, медицини, продуктів харчування, цукерок тощо – 730 зл., косметичних потреб – 200 зл., виробництва ефіру, есенції – 105 зл., виготовлення оцту – 65 зл. [17, s. 1563]. Запровадження додаткової комісії на використання спирту для домашніх і медичних цілей передбачало, що продукт із запасів, розлитий у пляшки, оподатковувався в розмірі 77 зл. за 1 гкл з 24 грудня 1924 р. У зв'язку з вичерпуванням запасів із 1 січня 1925 р. його вартість зростала до 168 зл. за 1 гкл спирту [18, s. 76]. Із 1 січня 1925 р. діяли такі гуртові ціни на реалізацію горілки міцністю 45°: за 1 л – 3,09 зл., 0,75 л – 2,32 зл., 0,6 л – 1,85 зл., 0,5 л – 1,55 зл., 0,3 л – 0,97 зл., 0,25 л – 0,77 зл. Роздрібні ціни: 1 л – 3,56 зл.,

0,75 л – 2,67 зл., 0,6 л – 2,14 зл., 0,5 л – 1,78 зл., 0,3 л – 1,07 зл., 0,25 л – 0,89 зл.; 40° за 1 л – 2,75 зл., 0,75 л – 2,06 зл., 0,6 л – 1,65 зл., 0,5 л – 1,38 зл., 0,3 л – 0,83 зл., 0,25 л – 0,69 зл. Роздрібні ціни: 1 л – 3,16 зл., 0,75 л – 2,37 зл., 0,6 л – 1,90 зл., 0,5 л – 1,58 зл., 0,3 л – 0,95 зл., 0,25 л – 0,79 зл. [17, s. 1563].

На підставі Постанови міністра фінансів від 2 березня 1925 р. (набирала чинності з 15 березня поточного року) вартість продажу спирту і лікєро-горілочаних виробів для побутових лікувальних потреб була такою: на спирт 95° (гуртові ціни): 1 л – 6,71 зл., 0,6 л – 4,04 зл., 0,5 л – 3,38 зл.; роздрібні ціни: – 1 л – 7,50 зл., 0,6 л – 4,50 зл., 0,5 л – 3,77 зл.; на спирт 92° (гуртові ціни): 1 л – 6,50 зл., 0,6 л – 3,91 зл., 0,5 л – 3,28 зл.; роздрібні ціни: – 1 л – 7,25 зл., 0,6 л – 4,36 зл., 0,5 л – 3,65 зл. [19, s. 197].

Із 1 січня 1927 р. вартість алкогольних продуктів становила: для 40° міцності (гуртові ціни): 1 л – 5,01 зл., 0,5 л – 2,58 зл., 0,25 л – 1,34 зл.; роздрібна торгівля: 1 л – 5,45 зл., 0,75 л – 4,13 зл., 0,5 л – 2,80 зл., 0,25 л – 1,45 зл.; для 45° міцності (гуртові ціни): 1 л – 5,54 зл., 0,5 л – 2,81 зл., 0,25 л – 1,48 зл.; роздрібна торгівля: 1 л – 6 зл., 0,75 л – 4,53 зл., 0,5 л – 3,05 зл., 0,25 л – 1,60 зл.; горілка “Wyborowa”, 45° міцності (гуртові ціни): 1 л – 6,24 зл., 0,5 л – 3,19 зл., 0,25 л – 1,66 зл.; гуртові ціни: 0,75 л – 6,90 зл., 0,5 л – 3,50 зл., 0,25 л – 1,80 зл. [20, s. 1504].

22 грудня 1926 р. у розпорядженні, погодженому міністрами фінансів, промисловості та торгівлі, визначалися витрати підприємств на виготовлення спирту. Так, їхня вартість на виробництво очищеного спирту з 1 січня 1927 р. становила 150 зл. на 1 гкл високоякісного продукту. Натомість податок із 1 січня 1927 р. становив за 1 гкл спирту, виробленого в Другій Речі Посполитій, 750 зл., імпортованого – 1 тис зл. [20, s. 1504].

Висновки. Спиртова монополія, запроваджена у Другій Речі Посполитій у 1924–1926 рр., була важливим кроком у стабілізації її економіки. Вона дала змогу збільшити державні прибутки, здійснити необхідні економічні реформи, незважаючи на значні соціальні виклики, запроваджувалися нові податки на виробників та продавців, а також регулювалися ціни на алкогольні напої. Запровадження спиртової монополії загалом мало позитивний вплив на економіку та суспільство. Державні прибутки суттєво зросли, що допомогло стабілізувати бюджет. Однак політика спричинила інші проблеми, як-от: збільшення нелегального виробництва алкоголю, поширення контрабанди тощо.

Література

1. Do Izby Skarbowej – Wydział IV w Warszawie, Łodzi, Lublinie. Kielcach, Poznaniu, Białymstoku, Brześciu, Łucku, Krakowie, Grudziądzu, Lwowie i do Dyrekcji Skarbu w Cieszynie. Dziennik Urzędowy Ministerstwa Skarbu. Warszawa, 20 lutego 1922. Nr. 5. S. 1–2.
2. Звіт про діяльність митниці у м. Снятині (с. Залуче), том V / Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДІАЛ України). Ф. 162. Оп. 1. Спр. 11. 111 арк.
3. Звіти про діяльність митниць, том III // ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 135. 59 арк.
4. Обіжники та розпорядження Міністерства фінансів і Дирекції мит у м. Львові, том I ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 68. 95 арк.
5. Обіжники і розпорядження з організаційних питань ЦДІАЛ України. Ф. 162. Оп. 1. Спр. 24. 33 арк.
6. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SKARBU z dnia 13 kwietnia 1922 r. przewozie spirytusu i wyrobów spirytisowych Dziennik Urzędowy Ministerstwa Skarbu. Warszawa, 20 maja 1922. Nr. 13. S. 9–10.
7. ODPIS Dziennik Urzędowy Województwa Tarnopolskiego. Tarnopol, 1 marca 1923. S. 4.
8. Ustawa z dnia 31 lipca 1924 r. o monopolu spirytusowym. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 1924. Nr. 78. Poz. 756. S. 1195–1196.
9. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 22 stycznia 1925 r. o organizacji Dyrekcji Państwowego Monopolu Spirytusowego (D.P.M.S.) Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 1925. Nr. 14. Poz. 95. S. 120.
10. Rozporządzenie ministra skarbu z dnia 8 marca 1921 r. Dziennik Urzędowy Ministerstwa Skarbu. Warszawa, 25 marca 1921. S. 8.

11. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 10 października 1924 r. o utworzeniu Tymczasowej Dyrekcji Polskiego Monopolu Spirytusowego i Tymczasowej Państwowej Rady Spirytusowej Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 1924. Nr. 91. Poz. 858. S. 1361.
12. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 22 września 1924 r. o uregulowaniu produkcji spirytusu w okresie przejściowym Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 1924. Nr. 86. Poz. 826. S. 1305–1306.
13. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 30 września 1924 r. o ustaleniu cen za spirytus odpędzony w kampanji 1923–24 r. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 1924. Nr. 89. Poz. 846. S. 1321.
14. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 16 lutego 1925 r. o ustaleniu cen za spirytus, odpędzony w kampanji 1924/25 roku Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 1925. Nr. 19. Poz. 141. S. 163.
15. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 31 października 1924 r. o uregulowaniu produkcji spirytusu w okresie przejściowym Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 1924. Nr. 97. Poz. 906. S. 1414.
16. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 22 listopada 1924 r. w przedmiocie ustalenia wymiaru odpędu spirytusu województw na kampanję 1924/5 r. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 1925. Nr. 2. Poz. 16. S. 10.
17. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 27 grudnia 1924 r. o ustaleniu kosztów własnych spirytusu oczyszczonego, opłaty skarbowej od spirytusu wyprodukowanego wewnątrz Państwa tudzież przywożonego z zagranicy, cen sprzedażnych spirytusu i dodatkowego opodatkowania zapasów Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 1924. Nr. 116. Poz. 1037. S. 1563.
18. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 19 stycznia 1925 r. w przedmiocie opłaty dodatkowej od zapasów spirytusu do celów domowo-leczniczych Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 1925. Nr. 9. Poz. 69. S. 76.
19. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 2 marca 1925 r. o cenach sprzedażnych spirytusu i wódek monopolowych Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 1925. Nr. 25. Poz. 169. S. 197.
20. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 22 grudnia 1926 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu o ustaleniu kosztów własnych spirytusu oczyszczonego, opłaty skarbowej od spirytusu, cen sprzedażnych spirytusu i wódek monopolowych, oraz o dodatkowym opodatkowaniu zapasów Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 1926. Nr. 128. Poz. 765. S. 1504.

References

1. Do Izby Skarbowej – Wydział IV w Warszawie, Łodzi, Lublinie, Kielcach, Poznaniu, Białymstoku, Brześciu, Łucku, Krakowie, Grudziądzu, Lwowie i do Dyrekcji Skarbu w Cieszynie (20 lutego 1922.) [To the Tax Chamber – Department IV in Warsaw, Łódź, Lublin, Kielce, Poznań, Białystok, Brest, Łuck, Kraków, Grudziądz, Lviv and to the Treasury Directorate in Cieszyn]. *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Skarbu*, 5, 1–2 [in Polish].
2. Zvit pro diialnist mytnytsi u m. Sniatyni (s. Zaluche) [Report on the activities of the customs office in the city of Sniatin (the village of Zaluche)] tom V. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv (dali – TsDIAL)*. F. 162, op. 1, spr. 11, 111 ark.
3. Zvity pro diialnist mytnyts [Reports on customs activities] tom III. *TsDIAL Ukrainy*. F. 162, op. 1, spr. 135, 59 ark.
4. Obizhnyky ta rozporiadzhennia Ministerstva finansiv i Dyreksii myt u m. Lvovi [Circulars and regulations of the Ministry of Finance and the Directorate of Customs in Lviv] tom I. *TsDIAL Ukrainy*. F. 162, op. 1, spr. 68, 95 ark.
5. Obizhnyky i rozporiadzhennia z orhanizatsiinykh pytan [Circulars and orders on organizational issues] *TsDIAL Ukrainy*. F. 162, op. 1, spr. 24, 33 ark.
6. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SKARBU z dnia 13 kwietnia 1922 r. przewozie spirytusu i wyrobów spirytisowych (20 maja 1922) [REGULATION OF THE MINISTER of treasury of April 13, 1922 on the transport of spirit and spirit products]. *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Skarbu*, 13, 9–10. [in Polish].
7. ODPIS (1 marca 1923) [COPY]. *Dziennik Urzędowy Województwa Tarnopolskiego*, 4 [in Polish].
8. Ustawa z dnia 31 lipca 1924 r. o monopolu spirytusowym (1924) [Act of July 31, 1924 on the spirit monopoly]. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 78, 756, 1195–1196 [in Polish].
9. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 22 stycznia 1925 r. o organizacji Dyrekcji Państwowego Monopolu Spirytusowego (D.P.M.S.) (1925) [Regulation of the Minister of Treasury of January 22, 1925 on

the organization of the Directorate of the State Spirits Monopoly (D.P.M.S.)]. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 14, 95, 120 [in Polish].

10. Rozporządzenie ministra skarbu z dnia 8 marca 1921 r. (25 marca 1921) [Regulation of the Minister of Treasury of March 8, 1921]. *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Skarbu*, 8. [in Polish].

11. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 10 października 1924 r. o utworzeniu Tymczasowej Dyrekcji Polskiego Monopolu Spirytusowego i Tymczasowej Państwowej Rady Spirytusowej (1924) [Regulation of the Minister of the Treasury of October 10, 1924 on the establishment of the Temporary Directorate of the Polish Spirits Monopoly and the Temporary State Spirits Council]. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 91, 858, 361 [in Polish].

12. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 22 września 1924 r. o uregulowaniu produkcji spirytusu w okresie przejściowym (1924) [Regulation of the Minister of Treasury of September 22, 1924 on the regulation of spirit production in the transitional period]. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 86, 826, 1305–1306 [in Polish].

13. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 30 września 1924 r. o ustaleniu cen za spirytus odpędzony w kampanji 1923–24 r. (1924) [Regulation of the Minister of the Treasury of September 30, 1924 on setting prices for spirit stripped during the 1923–24 campaign]. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 89, 846, 1321 [in Polish].

14. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 16 lutego 1925 r. o ustaleniu cen za spirytus, odpędzony w kampanji 1924/25 roku (1925) [Regulation of the Minister of Treasury of February 16, 1925 on setting prices for spirit expelled during the 1924/25 campaign]. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 9, 141, 163 [in Polish].

15. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 31 października 1924 r. o uregulowaniu produkcji spirytusu w okresie przejściowym (1924) [Regulation of the Minister of Treasury of October 31, 1924 on the regulation of spirit production during the transitional period]. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 97, 906, 1414 [in Polish].

16. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 22 listopada 1924 r. w przedmiocie ustalenia wymiaru odpędu spirytusu województw na kampanję 1924/5 r. (1925) [Regulation of the Minister of Treasury of November 22, 1924 on determining the amount of spirit stripping in voivodeships for the 1924/5 campaign.]. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 2, 16, 10 [in Polish].

17. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 27 grudnia 1924 r. o ustaleniu kosztów własnych spirytusu oczyszczonego, opłaty skarbowej od spirytusu wyprodukowanego wewnątrz Państwa tudzież przywożonego z zagranicy, cen sprzedażnych spirytusu i dodatkowego opodatkowania zapasów (1924) [Regulation of the Minister of the Treasury of December 27, 1924 on determining the own costs of purified spirit, stamp duty on spirit produced within the State or imported from abroad, sales prices of spirit and additional taxation of stocks]. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 116, 1037, 1563 [in Polish].

18. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 19 stycznia 1925 r. w przedmiocie opłaty dodatkowej od zapasów spirytusu do celów domowo-leczniczych (1925) [Regulation of the Minister of Treasury of January 19, 1925 on additional fees on spirit stocks for home and medicinal purposes]. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 9, 69, 76 [in Polish].

19. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 2 marca 1925 r. o cenach sprzedażnych spirytusu i wódek monopolowych (1925) [Regulation of the Minister of Treasury of March 2, 1925 on the sales prices of spirits and liquor vodkas]. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 25, 169, 197 [in Polish].

20. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 22 grudnia 1926 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu o ustaleniu kosztów własnych spirytusu oczyszczonego, opłaty skarbowej od spirytusu, cen sprzedażnych spirytusu i wódek monopolowych, oraz o dodatkowym opodatkowaniu zapasów (1926) [Regulation of the Minister of Treasury of December 22, 1926, issued in consultation with the Minister of Industry and Trade, on determining the own costs of purified spirit, stamp duty on spirit, sales prices of spirit and liquor, and on additional taxation of stocks]. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 128, 765, 1504 [in Polish].